

Tanja Noponen

**POLIISIN SUORITTAMAT PÄIHTYNEIDEN
SÄILÖÖNOTOT JA SÄILÖÖNOTTOJEN
ASIAKASKUNTA HELSINGISSÄ**

Poliisiammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tarkastelun kohteena olivat viime aikojen muutokset poliisin suorittamien päihtyneiden säilöönottojen määrissä, asiakaskunnan rakenteessa ja lähisuhdeväkivallan suhteellisessa osuudessa Helsingissä. Lisäksi niin sanotut rauhalliset kanta-asiakkaat erotettiin asiakaskunnasta omaksi ryhmäkseen, joista pyrittiin poliisirekisterin tarjoamien tietojen avulla luomaan mahdollisimman tarkka kuva. Aineistona selvityksessä käytettiin poliisin RIKI- ja Patja järjestelmiä.

Vuonna 2004 säilöönottoja tehtiin Helsingissä enemmän kuin edellisenä vuonna, mutta vähemmän kuin vuosina 2001 ja 2002. Alkoholarjontaan liittyvät muutokset eivät siis ole oleellisesti lisänneet päihtyneiden säilöönottojen määriä. Vuoden 2004 säilöönottomäärien lisääntyminen vuoteen 2003 verrattuna johtui kanta-asiakkaiden lisääntyneistä säilöönotoista. Toisin sanoen säilöönnotot kasaantuivat enenevässä määrin samoille henkilöille. Asiakaskunnan rakenteessa tapahtui siis vuosien 2003 ja 2004 välillä muutos, jonka tuloksena kanta-asiakkaiden osuus kaikista asiakkaista kasvoi ja suurempi osa säilöönotoista kohdistui tähän asiakasryhmään. Lähisuhdeväkivallan osuudessa ei ollut huomattavissa muutoksia vuosien 2003 ja 2004 välillä.

Rauhallisten osuus kaikista kanta-asiakkaista Helsingissä oli vuonna 2003 noin puolet. Tämä asiakasryhmä oli vastuussa miltei 20 prosentista kaikista vuoden aikana tehdyistä säilöönotoista. Heihin kohdistui keskimäärin 13 säilöönottoa vuodessa. Naisten osuus rauhallisista kanta-asiakkaista oli alle 10 prosenttia. Rauhallisia kanta-asiakkaita luonnehti melko korkea keski-ikä, asunnottomuus ja työttömyys. Säilöönottojen taustalla oli miltei poikkeuksetta alkoholi eikä muita päihteitä. Rauhallisista kanta-asiakkaista noin 18 prosenttia oli niin sanottuja superkanta-asiakkaita, jotka joutuivat poliisin säilöön ottamiksi vähintään 20 kertaa vuodessa. Superkanta-asiakkaiden säilöönottomäärät Helsingissä vaihtelivat 20:n ja 76:n välillä vuonna 2003.

Selvitys on ensimmäinen osa tutkimusta, joka tarkentuu vuoden 2005 lopussa julkaistavassa loppuraportissa. Tutkimuksessa päivitetään vertailut vuosille 2003, 2004 ja 2005 ja syvennetään rauhallisten kanta-asiakkaiden kuvaa muun muassa haastattelujen avulla.

TIIVISTELMÄ	2
1. JOHDANTO	4
1.1 Poliisi, päihtyneiden säilöönnotto ja alkoholitarjonnan muutokset	4
1.2 Lainsäädännöllistä taustaa.....	5
1.3 Säilöönnottojen määrään vaikuttavia tekijöitä	7
1.4 Päihtyneiden säilöönnoton asiakaskunta.....	9
2. AINEISTO JA MENETELMÄT	10
2.1 Tutkimuskysymykset	10
2.2 Asiakaskunnan rakenteen selvittäminen	10
2.3 Rauhallisten kanta-asiakkaiden tarkastelu	12
2.4 Perhe- ja parisuhdeväkivallan tarkastelu.....	14
3. TULOKSET	15
3.1 Säilöönnottojen määrät Helsingissä 1990–2003	15
3.2 Muutokset päihtyneiden säilöönnoton asiakaskunnan rakenteessa Helsingissä	18
3.3 Rauhallisista kanta-asiakkaista superkanta-asiakkaisiin Helsingissä vuonna 2003	21
3.4 Parisuhde- ja perheväkivalta	25
4. YHTEENVETO JA POHDINTAA	26
KIRJALLISUUTTA	28

1. JOHDANTO

1.1 Poliisi, päihtyneiden säilöönotto ja alkoholitarjonnan muutokset

Poliisin suorittamien päihtyneiden säilöönottojen suuri määrä Suomessa muihin Pohjoismaihin verrattuna on koettu ongelmaksi jo pitkään. Pohjoismaisen alkoholitilaston tietojen mukaan (Stakes 2000, 11 ja Stakes 2004, 19) vuosina 1994–2002 Suomen säilöönottoluvut liikkuivat runsaan 80 000:n ja noin 94 000:n välillä vuodessa, kun samaan aikaan Tanskassa päihtyneiden säilöönottoja tilastoitiin vuosittain huomattavasti alle 10 000 ja Ruotsissa puolestaan säilöönotot vähentyivät vastaavalla aikavälillä runsaasta 79 000:sta alle 45 000:een.

Vuonna 2003 Suomessa poliisin suorittamia säilöönottoja tehtiin 95 159. Näistä 14 159 eli noin 15 prosenttia tapahtui Helsingissä. Kyseisenä vuonna Helsingin kihlakunnan arvion mukaan noin 40 prosenttia poliisin päihtyneenä säilöönottamista henkilöistä oli rauhallisia asiakkaita, joista ei koitunut ympäristölle välitöntä vaaraa. Tilastokeskuksesta saatujen tietojen (STAT FIN-palvelu) mukaan vuonna 2002 runsas 46 prosenttia ja vuonna 2003 noin 52 prosenttia säilöönotoista Helsingissä tehtiin rikoksilta ja häiriöltä suojaamiseksi. Henkilön itsensä suojaamiseksi tehtiin kiinniottoja noin 47 prosenttia vuonna 2002 ja noin 44 prosenttia vuonna 2003. Kotirauhan suojaamiseksi tehtiin kumpanakin vuonna runsas 7 prosenttia säilöönotoista. Muilla yli 1000:n säilöönoton paikkakunnilla vastaavat määrät vaihtelivat 30–80 %:n välillä. (Päihtyneiden säilöönottoa... 2003, 2.) Poliisi huolehtii siis jatkuvasti suuresta määrästä päihtyneitä ihmisiä, jotka eivät aiheuta järjestyshäiriöitä tai ole väkivaltaisia, vaan säilöönoton perusteena on Poliisilain pykälä kiinniottosta henkilön itsensä suojaamiseksi (Poliisilaki 11:1).

Osa näistä rauhallisista päihtyneistä on niin sanottuja kanta-asiakkaita, jotka joutuvat poliisin kiinniottamiksi päihtymyksensä vuoksi jopa kymmeniä kertoja vuodessa. Rauhallisilla kanta-asiakkailla on usein päihdeongelmansa lisäksi monia sosiaalisia ongelmia kuten asunnottomuutta. Sen seurauksena riski joutua poliisin kiinniottamaksi kasvaa huomattavasti. Säilöönottojen suuren määrän lisäksi – ja siihen liittyen – ongelmalliseksi onkin nähty myös samojen päihdeongelmaisten toistuva päätyminen poliisien säilytyssoojiin.

Vuoden 2004 aikana Suomessa on tapahtunut kolme merkittävää muutosta alkoholitarjontaan liittyen: tammikuun alussa alkoholijuomien veroton matkustajatuonti EU-maista vapautui, maaliskuun alussa alkoholin veroa alennettiin ja vappuna EU laajeni. Nämä muutokset joko lisäsivät suomalaisten mahdollisuuksia tuoda halpaa alkoholia lähimaista idästä tai alensivat erityisesti väkevien alkoholiaineiden hintaa

Suomessa. Keskustelu mahdollisesta säilöönottomäärien kasvusta ja kanta-asiakkaiden lisääntymisestä onkin herättänyt huolta yhä enemmän viime aikoina.

Tässä selvityksessä tarkastellaan pääasiassa poliisin päihtyneiden säilöönnoton asiakaskuntaa Helsingissä vuosina 2003 ja 2004. Erityisen kiinnostuksen kohteena ovat toistuvasti päihtyneenä säilöönnotetut, rauhalliset henkilöt. Selvityksessä tarkastellaan heidän osuuttaan kaikista säilöön otetuista. Rauhallisista kanta-asiakkaista luodaan mahdollisimman tarkka kuva poliisin rekistereiden tarjoamia tietoja hyväksikäyttämällä. Lisäksi tarkastellaan alkoholitarjonnan muutoksien jälkeisiä säilöönnottojen määriä ja näiden muutosten vaikutuksia asiakaskunnan rakenteeseen.

Osa säilöönotoista tapahtuu väkivaltaisen tai muuten häiritsevän käytöksen seurauksena. Tässä selvityksessä kiinnostuksen kohteena ovat myös ne säilöönnotot, jotka tapahtuvat perhe- tai parisuhdeväkivaltilanteissa. Tarkoituksena on selvittää, miten suureen osaan päihdekiinnitoista liittyy parisuhde- tai perheväkivaltaa ja minkälaisia nämä tilanteet ovat. Suhteessa lähisuhdeväkivaltaan selvityksessä käytettyyn aineistoon liittyy kuitenkin useita epävarmuustekijöitä, joihin palataan tarkemmin aihetta tarkastelevassa luvussa.

Tämä selvitys on ensimmäinen osa suurempaa kokonaisuutta aiheeseen liittyen. Sisäasiainministeriön rahoituksella palaan tässä selvityksessä jo käsiteltyihin aiheisiin vuoden 2005 lopussa. Seuraavan tutkimuksen tarkoituksena on paneutua syvemmin muun muassa haastattelujen avulla rauhallisten kanta-asiakkaiden palvelutarpeeseen ja jatkaa tässä selvityksessä tehtyjä tilastoihin perustuvia analyysejä.

1.2 Lainsäädännöllistä taustaa

Tällä hetkellä poliisin päihtyneiden säilöönottoa säätelevät pääasiassa Poliisilaki (493/1995) ja Laki päihtyneiden käsittelystä (461/1973). Poliisilain 11, 14 ja 20 §:ssä säädetään pääasiassa säilöönnoton perusteista. Säilöönotto voidaan suorittaa henkilön itsensä, kotirauhan tai rikoksilta ja häiriöltä suojaamiseksi. Laissa perusteet on esitetty seuraavasti:

11 §: Kiinniottaminen henkilön suojaamiseksi

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin.

Kiinni otetun on annettava poistua heti, kun kiinniottamisen tarve on lakannut, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Henkilö, jota ei ole päästetty vapaaksi kello 20 mennessä, saadaan kuitenkin pitää kiinniotettuna seuraavaan aamuun kello 8 saakka, jos siihen asunnon tai yösijan puuttumisen vuoksi tai muusta erityisestä syystä on aihetta.

Päihtyneenä kiinni otetun säilössä pitämisestä säädetään päihtyneiden käsittelystä annetussa laissa (461/73). Ilmeisesti mielisairaana henkilön hoitoon toimittamisesta ja

muusta virka-avusta mielisairasta koskevassa asiassa säädetään mielenterveyslaissa (1116/90).

14 §: Kotirauhan suojaaminen

Poliisimiehellä on oikeus kotirauhan suojaaman alueen tai siihen rinnastettavan paikan haltijan taikka tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä.

Poliisimiehellä on oikeus poistaa 1 momentissa tarkoitetulta alueelta tai paikalta siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu.

Jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää häirion toistumista, poliisimiehellä on oikeus ottaa häiritsijä kiinni ja pitää tämä säilössä. Kiinni otettua saa pitää säilössä vain niin kauan kuin on todennäköistä, että häiriö toistuu, kuitenkin enintään 12 tuntia kiinniottamisesta.

Mitä tässä pykälässä säädetään, sovelletaan myös liikehuoneistoon, virastoon, sairaalaan, kouluun ja muuhun vastaavaan laitokseen piha-alueineen.

20§: Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen

Poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen.

Henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen tai aiheuttaa häiriötä tai vaaraa, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta

Vuonna 1968 pelkän päihtyneenä julkisella paikalla esiintymisen rangaistavuus poistettiin. Laki päihtyneiden käsittelystä vuodelta 1973 sisältää sen 2 §:ssä selvästi periaatteen päihtyneenä kiinni otettujen, rauhallisten henkilöiden toimittamisesta ensisijaisesti selviämisasemalle poliisin säilytystilojen sijasta. Lain 10 §:n mukaan selviämisasemien perustamisesta ja ylläpitämisestä säädetään erikseen asetuksella. Mitään tällaista lainsäädäntöä ei kuitenkaan ole sosiaali- ja terveysministeriön toimesta ryhdytty valmistelemaan, eikä asetusta näin ollen ole eduskunnan toimesta annettu. Maassamme ei siis toistaiseksi ole yhtään valtion ylläpitämää selviämisasemaa. Joitakin kunnallisia selviämisasemia on toiminnassa, mutta useimmissa tapauksissa poliisi joutuu sijoittamaan päihtyneet putkatiloihin. (Päihtyneiden säilönnötoja...2003, liite 5, 1–2.)

Vuonna 1987 voimaan astunut Päihdehuoltolain 3 § velvoittaa kunnat huolehtimaan siitä, että päihdehuolto järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi, kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää (mt., liite 5, 2). Sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten käsityksen mukaan syynä selviämisasemien perustamatta jättämiseen kuntien toimesta on kuitenkin ollut toisaalta lisävoimavarojen tarve ja epäselvyys kuntien ja valtion välisestä työnjaosta (Luonnos hallituksen esitykseksi...2003, 18).

Esitys poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevaksi lainsäädännöksi eli niin sanottu putkalaki on tarkoitus saada valtioneuvoston käsiteltäväksi lähiaikoina. Kyseinen esitys ei ehdota muutoksia poliisin tehtäviin päihtyneiden säilöönotoissa. Sen mukaan selviämisasemia perustaneiden kuntien ja selviämisasemakokeilujen perusteella on voitu kuitenkin havaita, että selviämisasemien perustamisen jälkeen tarve muiden terveydenhuollon ja varsinkin kalliin erityissairaanhoidon järjestämiseen on olennaisesti vähentynyt. Kunnan järjestämien päihdehuollon palvelujen yhteydessä toteutetusta selviämisasematoiminnasta vuosittain kertyvät säästöt kattaisivat näin ollen varsin lyhyellä aikavälillä selviämisaseman perustamisesta aiheutuvat kertakustannukset. Päihtyneiden säilöönottoa koskevan säännösten mahdollisen uudistamisen kustannusvaikutuksia pohtineen työryhmän (2003) mukaan kaikkein edullisin vaihtoehto uuden selviämisaseman rakentamiselle olisi sen perustaminen poliisin säilytysuojan yhteyteen.

1.3 Säilöönottojen määrään vaikuttavia tekijöitä

Päihtyneiden säilöönottojen määrä voidaan nähdä - ja sitä on tutkimuksissa usein käytettykin - yhtenä alkoholioloja kuvaavana mittarina. Alkoholin kokonaiskulutuksen ja säilöönottojen määrien yhteys ei ole kuitenkaan ongelmaton. Esimerkiksi Tanskassa henkilöä kohden juodaan enemmän alkoholia kuin Suomessa. Stakesin (2003 ja 2004) tietojen mukaan vuonna 2000 Tanskassa kulutettiin 9,5 litraa alkoholia (100 % alkoholiksi muutettuna) asukasta kohden kun Suomessa vastaava määrä samaan aikaan oli 7,1 litraa. Silti säilöönottoja tehtiin Tanskassa Suomeen verrattuna huomattavasti vähemmän; noin 9 000 vuodessa 1990-luvulla.

Toinen havainto on, että Suomessa alkoholin kulutuskäyrät ja säilöönottokäyrät erkanivat toisistaan 1970-luvulla. Säilöönottot kääntyivät laskuun 1970-luvun puolen välin jälkeen, kun alkoholin kokonaiskulutus puolestaan on ollut viimeisien vuosikymmenien aikana kasvussa. Näin voitaisiin olettaa, että kokonaiskulutuksesta johdettavissa oleva säilöönottotarve olisi vähentynyt. (Rahkonen ja Sulkunen 1987.)

Norjalaistutkimuksen mukaan (Skog, 1987, ks. työryhmä 1988, 27) alkoholin kokonaiskulutuksen ja säilöönottojen välillä on kuitenkin kausaaliyhteys, mutta sen osoittamista vaikeuttaa niin sanottu kompensatorinen kehitys. Kompensatorisella kehityksellä tarkoitetaan sitä, että on olemassa joukko tekijöitä, joilla on alkoholin kulutukseen vastavaikutus. Tämän seurauksena käyrät voivat kulkea jopa eri suuntiin. Vastavaikutuksella viitataan palvelujen saantiin ja niiden muutoksiin, poliisin toiminnan muutoksiin, yleisen sietokyvyn lisääntymiseen ja niin edelleen. Erottamalla tällaiset kompensatoriset vaikutukset on esimerkiksi laskettu, että Norjassa säilöönottot olisivat lisääntyneet miltei 40 prosenttia (kun ne sen sijaan vähenivät noin 35 prosenttia) sodan jälkeisenä ajanjaksona, jolloin kulutus kaksinkertaistui, ellei kompensatorinen kehitys olisi ollut vaikuttamassa.

Suomessa myös niin sanottu juomatavallinen selitys säilönnötojen suurelle määrälle muihin pohjoismaihin verrattuna on saanut sijaa. Juomatavallinen selitys nojaa näkemykseen, jonka mukaan suomalaisten juomatapa on erityisen humalakuinen ja johtaa siten suurempaan määrään säilönnötoja. Selitystavan pohjana on osaltaan ollut tieto runsaan kulutuksen kasautumisesta pienelle väestön joukolle. (Rahkonen ja Sulkunen 1987.) Suomessa väestön kymmenesosa juo lähes puolet Suomessa kulutetusta alkoholista, eikä kulutuksen jakautuminen ole tasoittunut juuri lainkaan viimeisten vuosikymmenien aikana. (Alkoholiohjelma 2004–2007, 2004, 124). Esimerkiksi Rahkonen ja Sulkunen (1987) kuitenkin toteavat, että juomatavat tuskin voivat selittää suurtakaan osaa pohjoismaiden välisistä säilönnottomäärien eroista, koska esimerkiksi Ruotsissa tiedetään juomatapojen olevan suhteellisen samanlaisia kuin Suomessa. Silti Suomen säilönnötoluvut olivat vielä 2000-luvullakin huomattavasti Ruotsia suurempia (Stakes 2004, 19).

Alkoholinkulutuksen tason lisäksi poliisin säilönnötoilastoihin vaikuttavat lukuisat muut tekijät, kuten poliisin oman toiminnan painopisteet ja resurssit, sääolot ja yleinen suvaitsevaisuus julkisella paikalla päihtyneinä esiintyviä kohtaan (esim. Säilä 1972, 211 ja Ahlström ja Österberg 1981, Ahlström-Laakso 1971). Hyviä esimerkkejä poliisitoiminnan ja yleisen suvaitsevaisuuden muutosten vaikutuksista ovat muun muassa vuoden 1976 säilönnottomäärien nopea lasku poliisilakon vaikutuksesta ja vuoden 1974 säilönnötojen ”piikki”, jolloin kesän 1975 Helsingissä järjestettävän ETYK:n kokousta varten katukuvaa ”siistittiin” (Rahkonen ja Sulkunen 1987, 19–20).

Poliisi on aktiivisesti pyrkinyt vähentämään säilönnötojen määrää muun muassa nostamalla kiinnioton aiheuttavan päihtymystilan kynnystä. Säilönnötoluvut ovatkin olleet laskussa aina 1970-luvun lopulta saakka. Esimerkiksi koko maassa säilönnötojen määrä putosi 105 649 henkilöllä 10 vuoden aikana välillä 1987 ja 1997. (Luonnos hallituksen esitykselle...2003.)

Julkijuomisen valvonta ja juopuneiden säilönnöt eivät ole kuuluneet poliisin arvostetuimpiin tehtäviin ja poliisit ovatkin olleet valmiita luopumaan niistä. (Poliisitoiminnan arviointi 2001.) Roine-Rajanummen ja Törrösen (2004, 101–102) mukaan julkijuomisongelmat nousivat uudelleen 1990-luvun lopulla poliittiseksi puheenaiheeksi, kun siisti julkijuominen vuonna 1995 sallittiin. Kun poliisi oli jo pidempään pyrkinyt lopettamaan ”putkarallin” ja luopumaan julkijuopotteluun liittyvistä valvonta- ja säilytystehtävistä, media, kansalaiset ja viranomaiset ryhtyivät vaatimaan poliisilta jämäkämpää otetta julkijuomisen valvonnassa kyseenalaistaen poliisin pyrkimykset ja synnyttäen poliisin kenttätoiminnalle ristiriitaisia odotuksia.

1.4 Päähtyneiden säilöönoton asiakaskunta

Päähtyneiden säilöönoton asiakaskunnasta on tehty verrattain vähän tutkimusta. Tuoreimmat tutkimukset ovat nekin jo parikymmentä vuotta vanhoja. Tunnetuimpiin päähtyneiden säilöönoton asiakaskuntaa tarkastelleisiin tutkimuksiin kuuluu Rahkosen ja Sulkusen vuonna 1987 alkoholipoliittiselle tutkimuslaitokselle tekemä selvitys, jossa havainnoimalla poliisipartion mukana tarkasteltiin Helsingissä asiakaskunnan koostumusta. Tutkimuksessaan Rahkonen ja Sulkunen (1987) jakavat säilöönoton asiakaskunnan kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka toistuvaa joutuminen poliisin säilöönottamaksi oli kyseiselle henkilölle. Tutkimustulokset perustuivat noin 400 havainnoituun säilöönottoon huhti-kesäkuussa 1986.

Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat niin sanotut **satunnaiset tapaukset**, jotka joutuivat päihtymyksen seurauksena poliisin säilöön kerran tai kaksi vuodessa. Rahkonen ja Sulkunen (mt., 26-27) toteavat, että tämä on kaikkein sekalaisin ryhmä, joka muodosti noin neljänneksen kaikista säilöönotoista 1980-luvulla.

Toinen ryhmä oli **juopottelevat, mutta sosiaalisesti kiinnittyneet**, jotka vierailivat poliisin säilössä 3-5 kertaa vuodessa. Riski joutua säilöön näinkin monta kertaa vuodessa edellyttää Rahkosen ja Sulkusen (mt., 27) mukaan useita humalakertoja. Tähän ryhmään kuuluvat olivat kuitenkin usein vielä työssäkäyviä, heillä oli asunto ja joskus perhettäkin. Tyypillisin esimerkki tästä ryhmästä oli alkoholia runsaasti kuluttava työläismies. Säilä (1973) kutsui heitä sosiaalisesti kiinnittyneiksi alkoholiongelmaisiksi.

Kolmantena ryhmänä Rahkosen ja Sulkusen (mt., 28-31) tutkimuksessa olivat niin sanotut **kanta-asiakkaat**, jotka joutuivat poliisin säilöön vähintään kuusi kertaa vuodessa. Tyypillinen kanta-asiakas oli asunnoton alkoholisoitunut mies. Näille henkilöille riski joutua poliisin säilöönottamaksi on suuri, koska heillä ei ole juuri julkiselle tilalle vaihtoehtoista paikkaa nauttia alkoholia tai olla päihtyneenä. Kanta-asiakkaita luonnehti Rahkosen ja Sulkusen tutkimuksen mukaan korkea ikä, perheettömyys sekä alhainen sosiaalinen asema. Näitä asiakkaita oli vähän, mutta he tuottivat vuonna 1983 arviolta yli puolet kaikista säilöönotoista.

Kyseistä asiakaskunnan jaottelua tullaan tässäkin selvityksessä käyttämään pohjana. Lisäksi erotellaan rauhalliset niin sanotuista ei-rauhallisista kanta-asiakkaista.

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1 Tutkimuskysymykset

Tämä selvitys tehtiin pääasiassa lokakuun ja joulukuun 2004 välillä sisäasiainministeriön rahoituksella. Selvityksen tarkoituksena oli:

- Koota tietoa päihtyneiden säilöönottojen määristä ja niiden mahdollisista muutoksista uusien alkoholitarjontaan liittyvien tietojen valossa.
- Selvittää, minkälainen päihtyneiden säilöönoton asiakaskunnan rakenne on tällä hetkellä Helsingissä ja onko siinä tapahtunut muutoksia kahden viimeisen vuoden aikana.
- Selvittää, mikä asiakasryhmä selittää säilöönottojen määrän kasvua vuodesta 2003 vuoteen 2004. Kysymyksenä on toisin sanoen, johtuuko lisääntyneiden säilöönottojen määrä siitä, että satunnaisasiakkaiden määrä on lisääntynyt vai kohdistuu kanta-asiakkaisiin tai sosiaalisesti kiinnittyneisiin yhä useammin säilöönottoja ?
- Määrittellä keitä ovat niin sanotut rauhalliset kanta-asiakkaat, laskea heihin kohdistuvien vuosittaisten säilöönottojen määrä ja luoda kyseisestä asiakasluokasta mahdollisimman tarkka kuva poliisin rekisterijärjestelmistä saatavien tietojen avulla. Tällainen tieto on hyödyksi heidän palvelutarpeensa selvittämiseksi.
- Tarkastella perhe- ja parisuhdeväkivaltatilanteiden osuutta kaikista säilöönotoista vuosina 2003 ja 2004 ja osuuksien mahdollisia muutoksia näiden kahden vuoden välillä.

2.2 Asiakaskunnan rakenteen selvittäminen

Luvussa 3 esitettyjen vuosittaisten säilöönottojen määrien tarkastelussa on käytetty Tilastokeskuksen ja Helsingin Töölön Kisahallin poliisin säilytysuojasta saatuja tietoja. Lisäksi siellä kerätään tietoa päihtyneiden säilöönottojen ikä- ja sukupuolijaumasta joita on saatu käytettäväksi tässä selvityksessä.

Säilöönottojen asiakaskunnan rakenteen määrittelyyn on poimittu tietoja Poliisin rikosilmoitusjärjestelmästä eli RIKIstä. Henkilön vuosittaiseen säilöönottomäärään perustuvat asiakasluokittelut (kolmeen ryhmään, kuten aiemmin esitetty) on rakennettu henkilötunnusajojen avulla. Henkilötunnusajot on tehty niin, että jokaisesta vuoden aikana (vuonna 2003 yhteensä 14 156) RIKI -järjestelmään rekisteröidystä p-ilmoituksesta (täytetään poliisilain nojalla tehtyjen kiinniottojen yhteydessä) on ensin poimittu kiinniotetun henkilötunnus ja sen jälkeen samaa henkilötunnusta käyt-

täen on etsitty RIKIstä tieto tähän yksittäiseen henkilöön kohdistuneiden säilöönottojen määrästä samana vuonna.

Näiden tietojen avulla henkilö luokiteltiin satunnaiseksi asiakkaaksi, mikäli hän oli vuonna 2003 päähtyneenä säilöönnotettu 1-2 kertaa. Jos säilöönottoja oli 3-5, henkilö luokiteltiin sosiaalisesti kiinnittyneiden ryhmään. Viimeiseen, eli kanta-asiakkaiden ryhmään luokiteltiin ne henkilöt, joilla oli vähintään 6 säilöönottoa vuoden aikana. Vuosi 2003 on valittu tarkastelun kohteeksi, koska se oli selvityksen tekemisen aikana tuorein vuosi, josta oli saatavilla koko vuoden täydelliset säilöönottotiedot.

Koska henkilötunnusajot tehtiin käytännössä lokakuussa 2004, vuodelta 2004 ei ollut saatavissa koko vuoden tietoja henkilöiden säilöönottojen määristä. Tästä syystä vertailussa vuoden 2003 ja 2004 välillä, joka suoritettiin mahdollisten asiakasrakenteen muutosten selvittämiseksi, aikaväliksi valittiin tammikuu-syyskuu. Jotta kyseisten kahden vuoden tiedot olisivat täysin vertailukelpoiset, henkilötunnusajot suoritettiin kummallekin vuodelle vielä erikseen tammikuun ja syyskuun välillä. Tällä aikavälillä RIKIstä löytyi vuonna 2003 yhteensä 10 718 ja vuonna 2004 vastaavasti 11 885 säilöönotoista tehtyä p-ilmoitusta. Näistä kaikista ilmoituksista poimittiin vastaavasti henkilötunnukset, joiden avulla etsittiin kyseisiin henkilöihin tammikuun välillä kohdistuneet kiinniotot.

Koska Rahkosen ja Sulkusen (1987) asiakasrakenteen luokittelu perustuu koko vuoden säilöönottomäärille, asiakasluokat oli määriteltävä uudelleen tätä edellä mainittua vertailevaa analyysia varten. Tarkastelemalla vuoden 2003 tietoja ja kokeilemalla erilaisia vaihtoehtoisia määriin perustuvia luokitteluja päädyin seuraavanlaiseen ratkaisuun; luokittelin kanta-asiakkaiksi ne henkilöt, joilla oli tammikuun ja syyskuun välillä vähintään viisi säilöönottoa, sosiaalisesti kiinnittyneiksi ne, joilla säilöönottoja oli 2-4 ja satunnaisiksi luokiteltiin vain kerran ennen syyskuuta säilöönnotetuksi joutuneet henkilöt. Nämä luokitukset vastasivat parhaalla mahdollisella tavalla koko vuoden yksilöllisiin kiinniottomääriin perustuvia asiakasluokituksia.

Lisäksi Rahkosen ja Sulkusen (mt.) asiakasrakenteen luokitusta laajennettiin niin, että kanta-asiakasluokasta erotettiin ensiksi rauhalliset kanta-asiakkaat (rauhallisten määrittelystä seuraavassa luvussa). Lisäksi omaksi luokakseen erotettiin ne henkilöt, jotka joutuivat kiinniotetuksi vähintään 20 kertaa vuodessa. Kanta-asiakkaiden säilöönottomääriä tarkasteltaessa oli nimittäin huomattavissa, että niiden hajonta oli hyvin suuri. Esimerkiksi vuonna 2003 kanta-asiakkaiden säilöönottomäärät vaihtelivat 6:n ja 76:n välillä. On oletettavaa, että henkilö, johon kohdistuu vuodessa kymmeniä säilöönottoja, eroaa elämäntilanteeltaan siitä, johon säilöönottoja kohdistuu alle kymmenen. Yli 20 säilöönottokerran tapauksia oli pienempi, mutta kuitenkin huomattava osa kanta-asiakkaista. Tarve erotella tämä asiakasryhmä omaksi luokakseen syntyi edellä mainituista syistä. Kutsun selvityksessäni tätä kanta-asiakasryhmää superkanta-asiakkaiksi ja pyrin selvittämään, eroaako tämä ryhmä

niin sanotuista tavallisista kanta-asiakkaista käytettävissä olevien tietojen perusteella millään erityisellä tavalla.

2.3 Rauhallisten kanta-asiakkaiden tarkastelu

Rauhallisten kanta-asiakkaiden määrittelyssä ja tarkastelussa käytettiin hyväksi RIKIä ja poliisin Patja järjestelmää. Patja on poliisin tietojärjestelmä, johon kirjataan muun muassa rikosilmoitukset, virka-apupyynnöt ja rikostutkintaa varten tarpeelliset tiedot. Päihtyneiden säilönnötojen osalta Patjasta saatiin tarkka tieto lakipykälästä, johon kulloinenkin kiinniotto perustui ja muutamissa tapauksissa RIKIin nähden tarkempaa informaatiota kyseisen säilönnön olosuhteista. Lisäksi Patjasta saatiin tarkempia tietoja itse henkilöstä - esimerkiksi sairauksista - jotka antoivat vihjeitä kiinniotetun elämäntilanteesta, ja sieltä oli poimittavissa myös tieto päihdyttävän aineen laadusta.

Rauhallisten asiakkaiden määrittelyä varten kävin läpi kaikki kanta-asiakkaisiin vuonna 2003 kohdistuneet säilönnöt (yhteensä 4 961 tapausta). Rauhallisiksi kanta-asiakkaiksi on tässä selvityksessä määritelty ne henkilöt, jotka olivat siis päihtyneiden kiinniottojen kohteena vähintään 6 kertaa vuoden 2003 aikana ja joiden kiinniottotapauksista yli puolet oli sellaisia, joiden voidaan katsoa olevan rauhallisia. Rauhallisia kiinniottotapauksia olivat pääasiassa ne, jotka tehtiin Poliisilain 11 §:n perusteella eli henkilön itsensä suojaamiseksi. Tällaisissa tapauksissa RIKI-järjestelmään kirjatuissa suppeissa esitutkintapöytäkirjoissa oli useimmiten selostuksia henkilön kykenemättömyydestä poistua paikalta omin avuin tai suoranaisista vaaratilanteista, joissa henkilöllä oli syvän päihtymystilan takia huomattava riski joutua ryöstön tai pahoinpitelyn uhriksi tai jäädä jonkin kulkuneuvon alle.

Lisäksi niin sanotuiksi rauhallisiksi kiinnioitoiksi on hyväksytty tapaukset, joissa henkilö on ollut häiriöksi pääasiassa ”esteettisesti” (esimerkiksi epäsiisti ulkonäkö tai virtsaaminen julkisella paikalla tai alleen sammumisen yhteydessä) tai häiriö on ollut väkivallatonta ”örinää” tai ”huutelua”. Nämä kiinniotot on usein tehty Poliisilain 20 §:n perusteella eli rikoksilta ja häiriöltä suojaamiseksi, mutta häiriön voi katsoa näissä tapauksissa olevan melko minimaalista.

Rauhallisiksi kanta-asiakkaiksi ei ole luokiteltu kuitenkaan niitä, joilla yli puolet vuoden 2003 säilönnötoista oli henkilön itsensä suojaamiseksi suoritettuja, mutta joilla jossakin lopuista vuoden aikana suoritetuista kiinniottotapauksissa oli maininta vakavammasta omaisuusrikoksesta kuin näpistelystä, tutun tai tuntemattoman pahoinpitelystä tai muusta suoranaisesta väkivaltaisuudesta. Tällaisia tapauksia ei ollut kuin muutamia.

Tässä selvityksessä rauhallisiin kanta-asiakkaisiin viitattaessa puhutaan siis henkilöistä, jotka on otettu kiinni pääasiassa Poliisilain 11 §:n perusteella ja joilla loppuihin vuoden aikana tehtyihin kiinniottoihin liittyy pääasiassa poikkeuksetta

pienimuotoisia näpistelyjä (useimmiten elintarvikkeita kioskeilta, kaupoista ja huoltoasemilta) tai väkivallattomia häiriötapauksia (esimerkiksi huutelua tai ”rähjäämistä”, mutta ei tapauksia, joissa henkilö on käynyt toiseen käsiksi). Lisäksi rauhallisten kanta-asiakkaiden häiriötapaukset saattavat sisältää tilanteita, joissa henkilö on rikkonut kerrostalon rapun oven ikkunan ja ollut nukkumassa rappukäytävässä, usein todennäköisesti asunnottomuudesta johtuen.

Edellä mainitulla tavalla määritellyistä rauhallisista kanta-asiakkaista kerättiin sen jälkeen oma aineistonsa, jossa oli yhteensä 10 päämuuttujaa. Nämä muuttujat olivat henkilön syntymäaika ja vuoden ensimmäisen säilöönnoton tapahtumapäivämäärä. Näistä kahdesta muuttujasta laskettiin henkilön ikä. Lisäksi kerättiin tieto säilöönnotetun sukupuolesta, ammattinimikkeestä, asuintilanteesta (oma asunto, asuntola tai ”vailla vakinaista”), henkilöön kohdistuneiden säilöönnottojen määrästä vuoden aikana, sairauksista (mielenterveysongelmat, krooniset sairaudet, HIV tai ei sairauksia), mahdollisesta itsetuhoisuudesta, huumetaustasta tai niiden nykyisestä käytöstä sekä säilöönnottoon liittyneen päihdyttävän aineen laadusta. Kaikki nämä tiedot kerättiin poliisin Patja-järjestelmästä käymällä läpi rauhallisiin kanta-asiakkaisiin kohdistuneiden säilöönnottojen yhteydessä täytetyt säilöönnotokaavakkeet jokaisen asiakkaan kohdalta erikseen (yhteensä 2 501 kaavaketta).

Patjasta ja RIKI-järjestelmästä kerättiin tietoihin liittyviä useita epävarmuustekijöitä, joiden esiintyminen tässä on tärkeää. Poliisin järjestelmästä löytyvät tiedot henkilön ammatista ja asuintilanteesta perustuvat henkilön omaan ilmoitukseen asiasta. Usein ammatin kohdalla on lisäksi nähtävästi merkitty henkilön ammattinimike, vaikka henkilö todellisuudessa olisikin työtön. Mitä suurimmalla todennäköisyydellä tulososiossa esitetty työttömien osuus rauhallisista kanta-asiakkaista on huomattavasti pienempi kuin mitä se todellisuudessa on.

Samanlainen epävarmuustekijä pätee sairauksista kertoviin tietoihin, joista osa perustuu kiinniotetun itsensä kertomaan. Epävarmuutta tässä suhteessa on pyritty vähentämään sen avulla, että mukaan on otettu tiedot vain, jos ne on poimittu henkilön Kela-kortista (näitä oli vain muutamia, lähinnä mielenterveysongelmiin viittaavia diagnooseja), perustuu sairaanhoitohenkilökunnan säilöönnoton yhteydessä tehdyistä toimenpiteistä kertoviin lausuntoihin, vaiva on näkyvä tai tullut muuten säilöönnoton yhteydessä esille (esimerkiksi säilöönnotetun hallussa sairauden oireiden lievittämiseen määrättyjä välineitä) tai jos henkilö on itse kertonut saman sairauden useammin kuin kerran säilöönnottojen yhteydessä.

Lisäksi säilöönnotetun virallisena osoitteena saattaa usein olla muu kuin todellinen, ”oma” osoite. Rekisteriin merkitty osoite voi siis olla esimerkiksi tuttavien osoite tai entinen oma osoite, joka ei kuitenkaan esimerkiksi meneillään olevan avioeron takia ole käytännössä kyseisen henkilön käytettävissä. Olen merkinnyt aina, mikäli todellinen asunnottomuus on tullut muuten esitutkintapöytäkirjoissa esille, kyseisen henkilön ”vailla vakinaista” olevaksi. Edellä mainitusta syystä johtuen on todennä-

köistä, että paitsi työttömien myös asunnottomien henkilöiden määrä tulee aliarvioitua tuloksissa.

Rauhallisten kanta-asiakkaiden aineisto kerättiin SPSS -tilasto-ohjelmaa hyväksikäyttäen. Henkilötunnusajoissa on niin ikään käytetty SPSS -ohjelmaa ja lisäksi Exceliä. Myös analyysit tehtiin mainituilla ohjelmilla. Rauhallisista kanta-asiakkaista otettiin pääasiassa eri muuttujien mukaisia jakaumia, joita esitellään tulososiossa. Lisäksi tehtiin sukupuolen mukaisia ristiintaulukoita, joiden yhteydessä ryhmien erojen tilastollista merkitsevyyttä on tarkasteltu Khin neliötestin avulla. Lisäksi jatkuvi- ta muuttujista on otettu tilastollisia perusmääreitä kuten keskiarvo, mediaani (kertoo, mikä luku jakaa aineiston kahteen yhtä suureen osaan) ja moodi (kertoo, mikä luku esiintyy aineistossa useimmiten) jakaumien muodon määrittelemiseksi.

2.4 Perhe- ja parisuhdeväkivallan tarkastelu

Sisäasiainministeriön poliisiosaston asettaman perheväkivaltaohjaustyöryhmän muis- tion (2000) mukainen määritelmä perheväkivallasta on, että sitä ”on kaikki perheen sisällä tapahtuva, yhden perheenjäsenen toiseen kohdistama fyysinen, seksuaalinen tai psyykinen väkivalta tai sen uhka. Väkivaltaisista teoista, jotka tehdään vastoin uhrin tahtoa ja jotka aiheuttavat tälle kärsimystä.”

Perheen ja parisuhteiden sisäisten väkivaltatilanteiden tarkasteluun ei voida tässä selvityksessä mennä kovin syvälle. Päihtyneiden säilöönoton yhteydessä täytet- tävä p-lomake ei sisällä kovinkaan tarkkoja selosteita ja tietoja tapahtumista. Siksi niihin nojaamalla on usein mahdotonta tietää, kuka on tilanteessa tuntenut itsensä uhatuksi tai ollut enemmän häiriöksi. Joskus ilmoituksista yksinkertaisesti puuttuu asianomistajan ja osallisen välisen suhteen määrittely. Toisin sanoen ei ole mahdol- lista tietää, ovatko kyseessä sukulaiset tai avo- tai aviosuhteessa olevat henkilöt.

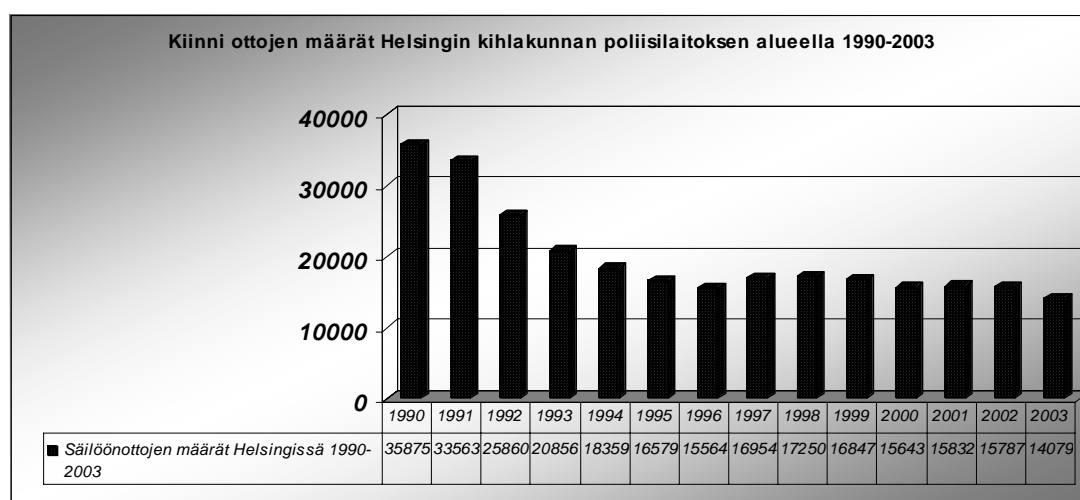
Tässä selvityksessä parisuhde- ja perheväkivaltatilanteiksi on tulkittu ne, joissa selkeästi käy ilmi, että asianomistaja on ollut osallisen entinen tai nykyinen avo- tai aviopuoliso, vanhempi tai lapsi tai vastaavasti entinen tai nykyinen nais- tai miessys- tävä. Tilanteessa on lisäksi tullut selkeästi esiin, että toinen osapuoli on tuntenut it- sensä uhatuksi tai tullut suoraan fyysisesti pahoinpidellyksi.

Perhe- ja parisuhdeväkivaltatapausten osuutta pyrittiin arvioimaan käymällä läpi vuosien 2003 ja 2004 toukokuun ja syyskuun välillä tapahtuneet säilöönottota- paukset RIKI -järjestelmään rekisteröityjen tapaustietojen perusteella ja laskemalla lähisuuhdeväkivaltaan liittyvien tapausten määrä. Koska selvityksen tekoon oli varattu melko lyhyt aika, ei ollut mahdollista käydä läpi kaikkia syyskuuhun mennessä ta- pahtuneita säilöönottotapauksia, joten oli valittava lyhyempi aikaväli. Toukokuun jälkeinen aika valittiin, koska tämän jälkeen vuonna 2004 kaikki alkoholitarjontaan liittyvät muutokset olivat astuneet voimaan. Vertailukelpoisuuden vuoksi vuodelta 2003 valittiin sama aikaväli.

3. TULOKSET

3.1 Säilöönottojen määrät Helsingissä 1990–2003

Helsingin päihtyneiden säilöönottomäärien muutokset ovat mukailleet pääpiirteittäin koko maan kehitystä. Kuviosta 1 on nähtävissä, että vuosina 1990–1996 säilöönottomäärät Helsingissä laskivat nopeasti. Suurin lasku säilöönottojen kokonaismäärissä tapahtui aivan 1990-luvun alussa. Nousua voitiin havaita vuosien 1996 ja 1998 välillä sekä runsaan prosentin verran nousua vuonna 2001.

Lähde: Töölön KisaHallin poliisin säilytysuoja.

Vuoden 2003 säilöönottomäärät Helsingissä (ja koko maassa) olivat erityisen alhaisia, jos niitä vertaa edellisiin vuosiin. Siksi vuoden 2004 kiinniottomäärät Helsingissä näyttävät melko synkeiltä, jos niitä vertaa vuoteen 2003. Silti säilöönottoja on vuonna 2004 tehty vähemmän kuin esimerkiksi vuosina 2001 ja 2002. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen tekemän selvityksen (2004, 5) mukaan esimerkiksi vuonna 2001 tammi-elokuun välisenä aikana säilöönottoja tehtiin Helsingissä 10 882 ja vuonna 2004 samalla aikavälillä säilöönottoja tehtiin 10 730. Vuonna 2003 tehtiin selvityksen (mt) mukaan Helsingissä samana aikana vain 9 592 säilöönottoa.

Samassa selvityksessä käytettiin päihdekiinniottomäärien vuosivertailuun ja ennustamiseen Ruotsin rikostorjuntaneuvoston kehittämää, regressioanalyysiin perustuvaa LUPP (Lokal planering och uppföljning) tilastollista ennustemallia. Mallin mukaan vuoden 2004 päihdekiinniottojen toteuma ei juurikaan eroa ennusteesta. Selvityksessä todetaan, että näin ollen on vaikea nähdä, että alkoholiveron aleneminen olisi suuresti lisännyt säilöönottoja Helsingissä. (mt, 5-6.)

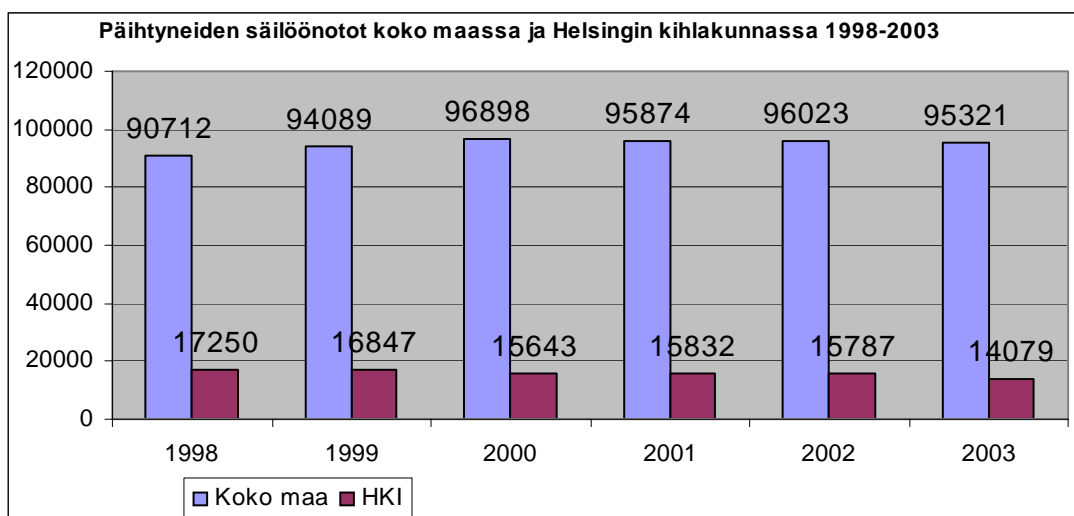
**Poliisin suorittamat päihtyneiden säilönnöt
ja säilönnötojen asiakaskunta Helsingissä**

Taulukko 1: Päihdekiinniot Helsingissä vuosina 1990–2003, naisten osuus ja absoluuttinen ja suhteellinen muutos edelliseen vuoteen verrattuna

Vuosi	Naisten osuus		Muutos edelliseen vuoteen		
	henkilöä	%	henkilöä	%	
1990	35875	3440	9,6		
1991	33563	3125	9,3	-2312	-6,4
1992	25860	2329	9,0	-7703	-23,0
1993	20856	2001	9,6	-5004	-19,4
1994	18359	1788	9,7	-2497	-12,0
1995	16579	1717	10,4	-1780	-9,7
1996	15564	1712	11,0	-1015	-6,1
1997	16954	1971	11,6	1390	8,9
1998	17250	2092	12,1	296	1,7
1999	16847	2093	12,4	-403	-2,3
2000	15643	1890	12,1	-1204	-7,1
2001	15832	1908	12,1	189	1,2
2002	15787	1816	11,5	-45	-0,3
2003	14079	1701	12,1	-1708	-10,8

Lähde: Laskettu Töölön Kisahallin poliisin säilytysuojasta saaduista tiedoista.

Naisten osuus päihtyneiden säilönnötoissa on ollut melko tasaisessa kasvussa (taulukko 1). Alle 10 prosentin osuuksista 1990-luvun alussa siirryttiin runsaaseen 12 prosenttiin vuoteen 2003 mennessä. Helsingin osuus koko maan säilönnötoista on vaihdellut vuodesta 1998 vuoteen 2003 19 prosentista (1998) 15 prosenttiin (2003) (kuvio 2). Säilönnötojen kokonaismäärä oli Helsingin kihlakunnan alueella tasaisessa laskussa vuosien 1996-1998 ja 2000 ja 2001 vaihteita lukuun ottamatta, jolloin säilönnötojen määrä nousi. Koko maassa säilönnöt olivat Tilastokeskuksen mukaan (STAT FIN) kasvussa vuosina 1999, 2000, ja 2002 jonka jälkeen määrä laski jälleen vuonna 2003.

Lähde: Tilastokeskus ja Töölön Kisahallin poliisin säilytysuoja.

Helsingin poliisilaitoksen Töölön Kisahallin säilytysuojan keräämien tietojen mukaan (taulukko 2) säilöönnotettujen ikäjakauma ja erityisesti nuorten osuus on pysynyt pääpiirteissään samanlaisena 2000-luvulla. Tyttöjen ja nuorten naisten osuus on näissä, alle 21-vuotiaiden ikäluokissa, suurin piirtein samanlainen kuin kaikissa ikäluokissa yhteensä (vertaa taulukko 1). Pienenä poikkeuksena tähän sääntöön näyttäisi olleen vuoden 2003 15–17-vuotiaiden tyttöjen osuus kaikista samanikäisistä. Tässä kohdassa puhumme kuitenkin niin pienistä lukumääristä, että kasvu on todennäköisesti seurausta sattumasta.

Taulukko 2. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen alueella säilöönnotettujen ikä- ja sukupuolijakauma vuosina 2001–2003.

Vuonna 2001				Vuonna 2002			
Ikäluokka	Miehet	Naiset	Naisten osuus %	Ikäluokka	Miehet	Naiset	Naisten osuus %
15-17	231	31	11,8	15-17	194	25	11,4
18-19	347	55	13,7	18-19	409	42	9,3
20	223	24	9,7	20	166	24	12,6
21-	13117	1793	12,0	21-	13188	1719	11,5
YHT.	13924	1908	12,1	YHT.	13971	1816	11,5

alle 15-vuotiasta 6 poikia ja 5 tyttöjä.

alle 15-vuotiasta 14 poikia ja 6 tyttöjä.

Vuonna 2003			
Ikäluokka	Miehet	Naiset	Naisten osuus %
15-17	193	39	16,8
18-19	333	43	11,4
20	192	28	12,7
21-	11656	1588	12,0
YHT.	12378	1701	12,1

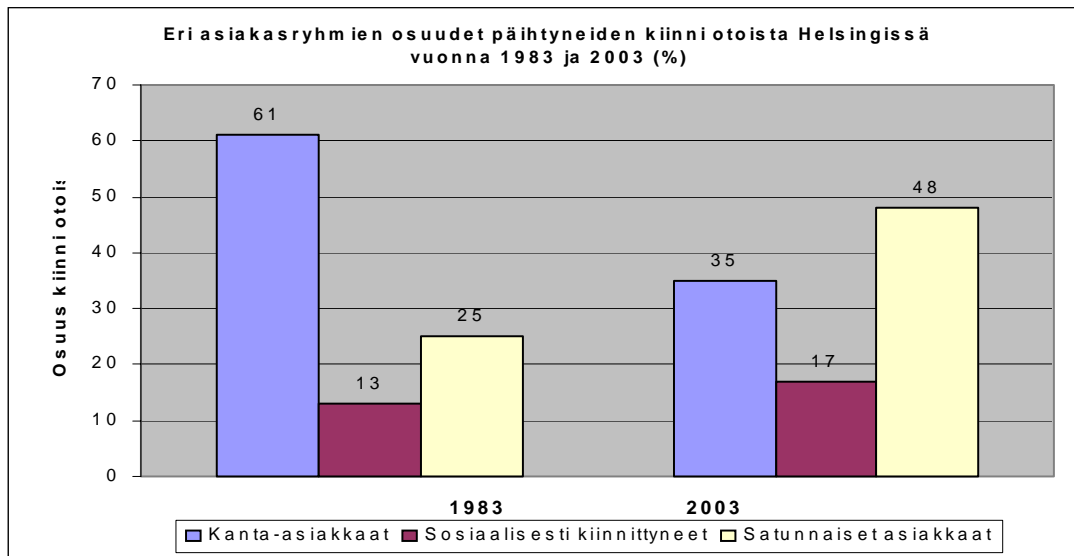
alle 15-vuotiasta 4 poikia ja 3 tyttöjä.

Lähde: Poliisin Töölön säilytysuoja

3.2 Muutokset päihtyneiden säilönnön asiakaskunnan rakenteessa Helsingissä

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan säilönnötojen määrien sijasta päihtyneiden säilönnön asiakaskuntaa ja sen rakennetta. Kiinnostuksen kohteena on asiakaskunnan jakautuminen satunnaisiin asiakkaisiin, sosiaalisesti kiinnittyneisiin ja kanta-asiakkaisiin. Lisäksi kanta-asiakkaista erotetaan omaksi ryhmäkseen niin sanotut rauhalliset kanta-asiakkaat ja asiakaskunnan rakenteen selvittämiseksi tarkastellaan heihin kohdistuvien säilönnötojen määriä.

Kuten edellä on tarkemmin esitetty, päihtyneiden kiinniottojen asiakaskunnan rakennetta on tässä selvityksessä tarkasteltu suorittamalla henkilötunnusajoja poliisin rikosilmoitusrekisterin (Rikitrip) avulla. Samanlaiseen luokituksen (satunnaiset, sosiaalisesti kiinnittyneet ja kanta-asiakkaat) perustuva selvitys vuodelta 1983 löytyy Rahkosen ja Sulkusen (1987, 25) tutkimuksesta. Rakenteen kuvaus pohjautui sen aikaisen Huoltoviraston (nykyinen Sosiaalivirasto) tietoihin. Vuoden 1983 ja vuoden 2003 säilönnötojen asiakaskunnan rakenteet on kuvattu vierekkäin kuviossa 3. Siitä voidaan havaita, että asiakkaiden jakautuminen eri asiakasryhmiin näytti 20 vuotta sitten erilaiselta kuin 2000-luvun alussa.

Lähde: Vuoden 1983 osalta Rahkonen ja Sulkunen (1987)

Kuviosta 3 ja taulukosta 3 (seuraava sivu) on nähtävissä, että eri asiakasryhmien osuudet kiinnitoista ovat muuttuneet kiinniottomäärien mukana. Kun vuonna 1983 kiinniottoja tehtiin Helsingissä peräti 59 704 kappaletta, vuonna 2003 niitä tehtiin enää 14 156. Päihtyneiden säilönnötojen määrä putosi 20 vuoden aikana siis runsaalla 75 prosentilla. Helsingin 59 704 säilönnöstä vuonna 1983 yli 60 prosenttia eli tarkalleen 36 430 kiinniottoa kohdistui kanta-asiakkaisiin (taulukko 3). Kanta-asiakkaiden osuus kaikista asiakkaista oli kuitenkin vain 13 prosenttia vuonna 1983.

Toisin sanoen, hyvin pieni osa asiakkaista oli vastuussa yli puolesta päihtyneiden säilöönotoista vuonna 1983.

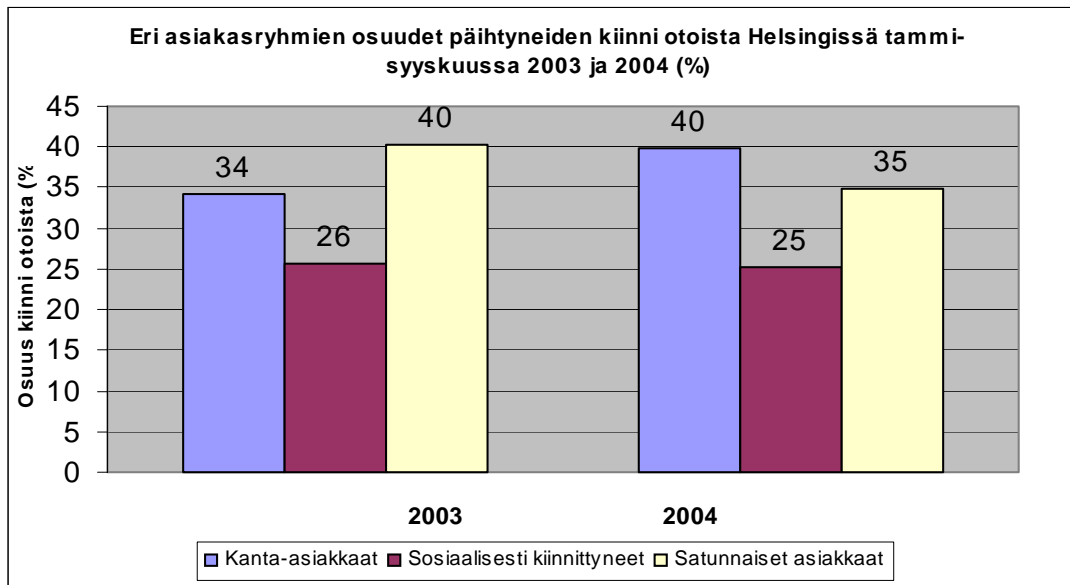
20 vuotta myöhemmin, vuonna 2003, kanta-asiakkaiden määrä oli suhteessa muihin asiakasryhmiin pienentynyt yli puolella: vuonna 2003 kanta-asiakkaita oli Helsingissä enää 6 prosenttia koko asiakaskunnasta. Näihin 6 prosenttiin säilöönote-
tuista - tarkalleen 398 henkilöön – kohdistui vuonna 2003 runsaat 35 prosentista eli tarkalleen 4 961 säilöönottoa Helsingissä (taulukko 3). Kanta-asiakkaat eivät vuonna 2003 olleet siis Helsingissä vastuussa yhtä huomattavasta määrästä säilöönottoja kuin vuonna 1983.

Taulukko 3: Vuoden 1983 ja 2003 päihtyneiden kiinniotot Helsingissä

1983	Kiinniottojen määrä	% kaikista	Henkilöitä	% kaikista
Kanta-asiakkaat	36430	61	2121	13
Sosiaalisesti kiinnittyneet	8083	13	2224	13
Satunnaiset asiakkaat	15191	25	12554	74
YHT.	59704	100	16899	100
2003	Kiinniottojen määrä	% kaikista	Henkilöitä	% kaikista
Kanta-asiakkaat	4961	35	398	6
Sosiaalisesti kiinnittyneet	2390	17	657	9
Satunnaiset asiakkaat	6805	48	5919	85
YHT.	14156	100	6974	100

Samaan aikaan niin sanottuja satunnaisia asiakkaita, eli kerran tai kaksi vuoden aikana päihtyneenä kiinniotettuja, oli 85 prosenttia asiakaskunnasta, kun vastaava osuus vuonna 1983 oli 10 prosenttia pienempi (74 prosenttia). Lisäksi satunnaisten asiakkaiden osuus kiinnioitoista kasvoi vuoden 1983 25 prosentista 48 prosenttiin 20 vuotta myöhemmin (taulukko 3). Voidaan siis todeta, että kun runsas 20 vuotta sitten suurin osa päihtyneiden kiinnioitoista kohdistui Helsingissä niin sanottuihin kanta-asiakkaisiin, vuonna 2003 suurin osa kiinnioitoista kohdistui satunnaisiin asiakkaisiin.

Seuraavaksi vertaamme vuoden 2003 ja 2004 päihtyneiden kiinniottoja. Haluamme siis tietää, mistä asiakasryhmästä johtuu kiinniottojen lisääntynyt määrä kyseisten kahden vuoden välillä. Kuten aikaisemmin luvussa 2.2 on mainittu, henkilötunnusajot on tehty tammikuusta syyskuuhun kummankin vuoden osalta. Asiakasryhmien luokittelut on tehty poiketen vuosien 1983 ja 2003 vertailusta, jotta vajaan vuoden tietoihin perustuvat tiedot vastaisivat mahdollisimman hyvin koko vuoden säilöönottomääriin perustuvia asiakasluokitteluja. Siksi vuosien 2003 ja 2004 vertailu perustuu seuraavanlaiseen asiakasryhmäluokitteluun: kanta-asiakkaiksi on luettu ne, joilla tammikuun ja syyskuun välillä on kertynyt vähintään 5 säilöönottoa, sosiaalisesti kiinnittyneisiin ne, joilla säilöönottoja oli 2-4 ja vastaavasti satunnaisiin ne, jotka syyskuun loppuun mennessä olivat olleet poliisin säilössä kerran.

Kuviosta 4 (yllä) ja taulukosta 4 (alla) voidaan havaita, että vuoden 2003 tammikuun ja syyskuun välillä Helsingissä tapahtuneista 10 718 päihtyneiden kiinniotosta suurin osa (40 prosenttia) kohdistui satunnaisiin asiakkaisiin. Toiseksi suurin osuus kiinniotosta (34 prosenttia) kohdistui kanta-asiakkaisiin ja loput 26 prosenttia oli niin sanottujen sosiaalisesti kiinnittyneiden asiakkaiden kiinniottoja.

Taulukko 4. Vuoden 2003 ja 2004 (tammikuu-syyskuu) päihtyneiden kiinniotot Helsingissä

2003		Kiinniottojen määrä	% kaikista	Henkilöitä	% kaikista
Kanta-asiakkaat		3669	34	370	6
Sosiaalisesti kiinnittyneet		2743	26	1093	19
Satunnaiset asiakkaat		4306	40	4306	75
YHT.		10718	100	5769	100
2004		Kiinniottojen määrä	% kaikista	Henkilöitä	% kaikista
Kanta-asiakkaat		4742	40	441	8
Sosiaalisesti kiinnittyneet		3007	25	1199	21
Satunnaiset asiakkaat		4136	35	4136	72
YHT.		11885	100	5776	100

Vuoden 2004 tammikuun ja syyskuun välillä tapahtuneista 11 885 päihtyneiden kiinniotosta puolestaan suurin osa oli kanta-asiakkaiden kiinniottoja ja toiseksi eniten satunnaisten asiakkaiden kiinniottoja (taulukko 4). Vuodesta 2003 vuoteen 2004 lisääntyneet päihtyneiden kiinniotot johtuivat siis kanta-asiakkaiden lisääntyneistä kiinniototapauksista. Tähän tulokseen päädyttiin myös Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen selvityksessä (2004, 6). Tosin kyseisessä selvityksessä tarkasteltiin ainoastaan yhden kerran kiinni otettujen määrien muutoksia suhteessa kaikkiin muihin keväällä ja kesällä 2004. Yllä esitettyjen tulosten pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että Helsingin päihtyneiden säilöönoton asiakasrakenteessa tapahtui muutos

edelliseen vuoteen verrattuna. Kanta-asiakkaiden osuus muihin asiakasluokkiin verrattuna kasvoi muutamalla prosentilla, ja kanta-asiakkaisiin kohdistui edellisvuotta enemmän säilöönottoja.

3.3 Rauhallisista kanta-asiakkaista superkanta-asiakkaisiin Helsingissä vuonna 2003

Kanta-asiakkaista, joita vuonna 2003 oli Helsingissä kuusi prosenttia koko asiakaskunnasta, osa on niin sanotusti rauhallisia. Poliisin säilössä jatkuvasti kiertävät alkoholiongelmaiset, jotka eivät aiheuta ympäristölleen minkäänlaista vaaraa, on päihdehuollon näkökulmasta nähtävissä ongelmallisena. Poliisit eivät ole päihdehuollon ammattilaisia, eikä poliisin säilössä vietettyä yötä voida nähdä näiden asiakkaiden tarpeita vastaavana palveluna. Päihdehuollon kehittämisen tueksi on siksi tärkeää tuottaa tietoa rauhallisista kanta-asiakkaista ja heidän palveluntarpeestaan.

Vuonna 2003, luvussa 2.3 mainituin kriteerein kanta-asiakkaiden (398 henkilöä) joukosta poimittuja niin sanottuja rauhallisia löytyi yhteensä 189 henkilöä. Toisin sanoen 47,5 prosenttia vuoden 2003 kanta-asiakkaista voidaan luokitella rauhalliseksi. Nämä 189 rauhallista kanta-asiakasta olivat kyseisenä vuonna vastuussa tarkalleen 2501:stä - eli noin 18 prosentista - Helsingissä tapahtuneesta päihdesäilöönotosta.

Taulukko 5: Sukupuolten osuudet rauhallisista kanta-asiakkaista sekä keski-ikä ja kiinniottojen keskimäärä sukupuolen mukaan Helsingissä vuonna 2003.

	Miehet (N=171)	Naiset (N=18)	Koko aineistossa
Osuus (%)	90,5	9,5	100,0
Keski-ikä	50,0	40,5	49,1
Säilöönottojen keskimäärä	13,5	10,3	13,3

Ikä on aineistossa laskettu syntymäpäivän ja vuoden ensimmäisen säilöönoton välisenä erotuksena. Toisin sanoen ikä kuvaa henkilön ikää vuoden 2003 ensimmäisen päihdekiinnioton aikana. Taulukosta 5 voidaan havaita, että rauhallisista kanta-asiakkaista 171 eli 90,5 prosenttia oli miehiä ja ainoastaan 18 eli 9,5 prosenttia naisia. Rauhallisten kanta-asiakkaiden keski-ikä oli 49,1 vuotta.

Miehet olivat keskimäärin naisia vanhempia, ja heillä oli naisia keskimäärin useampia säilöönottoja vuoden aikana. Rauhallisten kanta-asiakasnaisten keski-ikä oli 40,5 vuotta ja miesten 50,0 vuotta. Naisten aineistossa oli eniten 36-vuotiaita (27,8 prosenttia) ja miesten aineistossa 50- ja 55-vuotiaita (yhteensä 10,6 prosenttia). Naisten ikä jakautui 23 ja 56 vuoden välille ja miesten 23 ja 74 vuoden välille. Iän hajonta oli siis kummallakin sukupuolella melko suuri, mutta ylivoimaisesti suurin osa oli kuitenkin yli 40-vuotiaita, kuten taulukosta 6 voidaan helposti havaita.

Taulukko 6: Rauhallisten kanta-asiakkaiden ikäjakaumat sukupuolen mukaan (%).

	Mies (N=171)	Nainen (N=18)	Koko aineistossa
alle 30-vuotiaat	1,8	11,1	2,6
30 - 40-vuotiaat	19,9	38,9	21,7
41 - 50-vuotiaat	27,5	38,9	28,6
51 - 70-vuotiaat	48,0	11,1	44,4
yli 70 - vuotiaat	2,9	0,0	2,6
YHT.	100	100	100

Alle 30-vuotiaiden osuus rauhallisista kanta-asiakkaista oli varsinkin miehillä hyvin pieni (alle kaksi prosenttia) (taulukko 6). Naisistakin vain runsas 11 prosenttia oli alle 30-vuotiaita. Suurin osa naisista oli 30–50-vuotiaita, ja miehistä miltei puolet kuului 50–70-vuotiaiden ikäryhmään. Rauhallisista mieskanta-asiakkaista viisi oli yli 70-vuotiaita, kun naisista ei löytynyt yhtään tähän ikäryhmään kuuluvaa. Miesten ja naisten iät erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($p=0,006$).

Taulukko 7. Rauhallisten kanta-asiakkaiden säilöönottomääriin liittyviä tilastollisia tunnuslukuja vuonna 2003 Helsingissä.

	Naiset (N=18)	Miehet (N=171)
Keskiarvo	10,3	13,5
Keskihajonta	4,7	9,1
Mediaani	11	8
Moodi	8	6
Maksimiluku	20	64

Rauhallisten kanta-asiakkaiden säilöönottojen määrät vuonna 2003 erosivat myös sukupuolen mukaan. Taulukosta 7 voidaan nähdä, että rauhallisiin kanta-asiakasnaisiin kohdistui vuonna 2003 enintään 20 säilöönottoa, kun kanta-asiakasmiesten säilöönnotot vaihtelivat 6 ja 74 välillä. Rauhallisiin kanta-asiakasmiehiin kohdistui keskimäärin 13,5 ja naisiin 10,3 säilöönottoa. Tilastollisten tunnuslukujen selitykset löytyvät luvusta 2.3.

Taulukkoon 8 kerättyjen tietojen mukaan miehistä kaksi ja naisista yksi säilöönotettu oli kansalaisuudeltaan muu kuin suomalainen. Rauhallisten kanta-asiakkaiden voidaan siis sanoa lähes poikkeuksetta olevan Suomen kansalaisia, mikä oli oletettavaakin.

Taulukko 8. Poliisirekisteristä löytyviä taustatietoja rauhallisista kanta-asiakkaista (%)

	Miehet (N=171)	Naiset (N=18)	Koko aineistossa
Kansalaisuus muu kuin suomalainen	1,2	5,6	1,5
Asuntolassa asuvia	44,1	29,4	42,8
Asunnottomia	21,2	23,5	21,4
Eläkeläisiä	33,9	22,2	32,8

Runsas neljännes naisista ja miltei puolet rauhallisista kanta-asiakasmiehistä oli poliisin rekisteristä saatujen tietojen perusteella kirjoilla jossain Helsingin asuntolassa. Asunnottomia oli sekä miehistä että naisista runsas 20 prosenttia. Huomattava osa sekä naisista että miehistä oli eläkeläisiä. Poliisin rekisterin mukaan työttömiä oli naisista 16,7 ja miehistä 8,2 prosenttia. Kuten aikaisemmin on jo mainittu, todennäköistä kuitenkin on, että työttömien määrä on todellisuudessa suurempi. Naisten ammatit liittyivät pääasiassa palvelu-, hoiva- ja siivousaloihin (sairaanhoitajia, ravintolatyöntekijöitä, siivoojia jne.) ja miesten rakennus- ja teollisuusalan ammatteihin (rakennusmiehiä, metallityöntekijöitä jne.) Poliisin rekisteristä kerättyihin työllisyys- ja asunnotilanteesta kertoviin tietoihin liittyy runsaasti epävarmuustekijöitä, joita on tarkasteltu tarkemmin luvussa 2.3.

Taulukko 9. Poliisin rekisteröintijärjestelmästä löytyviä tietoja rauhallisten kanta-asiakkaiden sairauksista ja terveyteen liittyvistä ongelmista (%)

	Miehet (N=171)	Naiset (N=18)	Koko aineistossa
Kroonisia sairauksia	64,3	77,8	65,6
Mielenterveysongelmia	8,8	38,9	11,6
Itsetuhoisuutta	2,9	22,2	4,8
HIV	3,5	11,1	4,2
Ei sairauksia	32,7	22,2	31,7

Terveyteen liittyvät tiedot poimittiin Poliisin Patja-järjestelmästä (poimintakriteereistä tarkemmin luvussa 2.3). Miltei poikkeuksetta rauhallisilla kanta-asiakkailla oli joitakin ulkoisia vammoja – vanhoja tai tuoreita. Tämä kertoo varmasti kurjasta elämäntilanteesta. Suurimmalla osalla oli lisäksi jonkinlaisia kroonisia terveyteen liittyviä ongelmia. Tämä oli oletettavaakin, kun ottaa huomioon rauhallisten kanta-asiakkaiden melko korkean keski-ian ja usein varmasti jo pitkäänkin jatkuneen päihdeongelman. Yleisimmät krooniset sairaudet olivat diabetes, epilepsia, jokin sydämeen tai korkeaan verenpaineeseen liittyvä vaiva, hepatiitti tai alkoholin runsaaseen käyttöön liittyvät ongelmat.

Mielenterveysongelmien kohdalla useissa tapauksissa oli merkintä diagnoosista Kela-kortissa tai ne tulivat selkeästi esiin henkilön itsensä ilmoittamana jokaisella kiinniottokerralla. Sukupuolten välillä oli eroja mielenterveysongelmissa ($p=0,000$). Kanta-asiakasnaisisista runsas 38 prosenttia, mutta miehistä vain alle 10 prosenttia kärsi poliisin rekisteristä poimittujen tietojen mukaan mielenterveysongelmista. Naisten suurempi osuus mielenterveysongelmaisista voi johtua monista tekijöistä. Saattaa olla, että naiset ilmoittavat niistä itse herkemmin tai poliisin kirjauskäytännöissä on eroja naisten ja miesten kohdalla mielenterveysongelmiin liittyen. Tilastollinen korrelaatio ei siis luonnollisestikaan tarkoita kausaaliyhteyttä. Lisäksi on muistettava epävarmuustekijät (ks. luku 2.3) liittyen aineiston sairauksien kirjaamiseen.

Naisten ja miesten välillä merkittävä ($p= 0,000$) ero löytyi myös itsetuhoisuuden ilmentymisessä; naisista yli 20 prosentilla ja miehillä alle kolmella prosentilla oli havaittavissa pyrkimyksiä itsetuhoisuuteen. Ne tulivat esiin pääasiassa puheissa tai suoranaisissa itsemurhayrityksissä – putkassa tai kiinniottoa edeltävänä hetkenä.

Patjasta poimittujen tietojen mukaan kiinniottoihin liittyvä päihdyttävä aine oli rauhallisten kanta-asiakkaiden kohdalla miltei poikkeuksetta alkoholi. Ainoastaan kahdessa tapauksessa päihteksi oli merkitty denaturoitu alkoholi (Lasol), ja yhdessä tapauksessa alkoholin lisäksi oli käytetty myös lääkkeitä. Ainoastaan kahden henkilön kohdalla löytyi maininta huumetaustasta. Voidaan siis todeta, että niin sanotut rauhalliset kanta-asiakkaat ovat poliisin rekisterin tietojen mukaan pääasiassa pelkääjän alkoholin suurkuluttajia.

Käytyäni läpi kaikki rauhallisiin kanta-asiakkaisiin vuonna 2003 kohdistuneet säilönnöt, tyypilliseksi rauhalliseksi kanta-asiakkaaksi voisi kuvailla seuraavanlaisista henkilöä: vuonna 1941 syntynyt eläkeläismies, jonka asuintilanne on viimeisten neljän vuoden aikana muuttunut moneen kertaan. Hän on eronsa jälkeen ollut vailla vakinaista osoitetta, asunut muutamaan otteeseen asuntolassa ja yksityisessä asunnossa, josta on saanut kuitenkin hädän. Häneen kohdistuu keskimäärin 10 säilönnöttoa vuodessa. Säilönnötojen taustalla on ollut suurimmaksi osaksi vuosien varrella ”sammumisia” kadulle, yleisiin kulkuneuvoihin tai muille julkisille paikoille, mutta lisäksi metelöintiä entisen vaimon rapussa, asiankuulumattomana oleskelua ja nukkumista entisen asuntonsa rappukäytävässä sekä elintarvikkeiden, kuten oluen ja ruuan, näpistelyjä kioskeista, kauposta tai huoltoasemilta.

Rauhallisista kanta-asiakkaista voidaan vielä erottaa niin sanotut superkanta-asiakkaat eli henkilöt, jotka päätyvät poliisilain nojalla päihtyneenä kiinniotetuksi vähintään 20 kertaa vuodessa. Vuonna 2003 yksittäiset säilönnötoluvut rauhallisilla kanta-asiakkailla vaihtelivat 6:sta 76 säilönnötoon. Kaikista kanta-asiakkaista superkanta-asiakkaita oli vuonna 2003 62 henkilöä eli noin 16 prosenttia koko kanta-asiakaskunnasta. Rauhallisista kanta-asiakkaista 34 henkilöä eli noin 18 prosenttia oli niin sanottuja superkanta-asiakkaita. Kokonaisuudessa superkanta-asiakkaista yli puolet, tarkalleen 55 prosenttia oli rauhallisia.

Rauhalliset superkanta-asiakkaat joutuivat keskimäärin 29 kertaa vuoden aikana poliisin säilöön päihtymyksen seurauksena. Ainoastaan kaksi heistä oli naisia, ja keski-ikä oli 49 vuotta. Kaikki superkanta-asiakkaat olivat suomalaisia. Yhteensä 79,4 prosenttia asui poliisirekisterin tietojen mukaan vuonna 2003 joko asuntolassa, joukkomajoituksessa tai oli vailla vakinaista osoitetta. Superkanta-asiakkaista miltei 65 prosentilla oli joitakin kroonisia terveyteen liittyviä ongelmia, mutta ainoastaan kahdella (5,9 prosentilla) oli mainintaa mielenterveydellisistä ongelmista. Maininta muiden päihteiden kuin alkoholin käytöstä löytyi yhdeltä superkanta-asiakkaalta.

3.4 Parisuhde- ja perheväkivalta

Lopuksi tarkastellaan vielä parisuhde- ja perheväkivallan osuutta päihtyneiden säilöönotoissa vuonna 2003 ja 2004. Päämääränä oli arvioida, kuinka suureen osaan päihtyneiden säilöönotoista liittyy lähisuhdeväkivaltaa ja lisäsivätkö vuoden 2004 alkoholipoliittiset muutokset parisuhde- ja perheväkivallan osuutta Helsingin päihtyneiden säilöönotoissa.

Tarkastelua varten poimin poliisin RIKI-järjestelmästä kaikki toukokuun ja syyskuun välillä Helsingissä tehdyt päihtyneiden säilöönnotot vuosina 2003 ja 2004. Kyseinen aikaväli valittiin, koska toukokuun ensimmäisen päivän jälkeen kaikki alkoholitarjontaan liittyvät muutokset olivat astuneet voimaan. Vuonna 2003 säilöönottoja oli toukokuun ja syyskuun välillä RIKI-järjestelmän mukaan tehty 6200 ja 6761 vuonna 2004. Kuten luvussa 2.4 on mainittu, perhe- ja parisuhdeväkivaltatapausten tutkimiseksi tässä selvityksessä ne, joissa asianomistaja oli osallisen entinen tai nykyinen avo- tai aviopuoliso, vanhempi tai lapsi tai vastaavasti entinen tai nykyinen nais- tai miesystävä ja ilmoituksesta tuli esiin se, että toinen osapuoli oli tuntenut itsensä uhatuksi tai tullut suoraan fyysisesti pahoinpidellyksi. Tällaisia tapauksia löytyi vuonna 2003 yhteensä 272 ja 260 tapausta vuonna 2004.

Suurin osa poimituista tapauksista oli miespuolisen avo- tai aviopuolison nykyiseen elämäkumppaniinsa kohdistamaa uhkailua tai fyysistä väkivaltaa. Mukana oli myös useita entisen naisystävän, avio- tai avopuolison asuntoon väkisin tunkeutumisia ja niiden yrittämisistä – joskus toistuvasti – esimerkiksi parvekkeen kautta tai ovea hakkaamalla tai potkimalla. Lisäksi joukossa oli useita päihteiden vaikutuksen alaisena vanhempiensa asunnossa häiriköiviä lapsia, jotka eivät olleet enää kirjoilla kyseisessä asunnossa. Pieni osa pahoinpitelyyn syyllistyvistä miehistä oli samankaltaisten tilanteiden seurauksena toistuvasti vuoden sisällä poliisilain nojalla säilöönnoton kohteena.

Kumpanakin vuonna lähisuhdeväkivaltaan viittaavia tapauksia ja niiden seurauksena tapahtuneita kiinniottoja löytyi siis noin neljä prosenttia kaikista tapauksista. Vuonna 2004 määrä oli pienempi kuin edellisenä vuonna. Toisin sanoen mitään huolestuttavaa käännettä, jossa lähisuhdeväkivaltatapausten osuus olisi dramaattisessa kasvussa, on näiden tulosten perusteella vaikea havaita.

4. YHTEENVETO JA POHDINTAA

Pitkän aikavälin tarkastelussa päihtyneiden säilöönotot ovat vähentyneet merkittävästi viimeisten vuosikymmenien aikana. Viimeisen 20 vuoden aikana myös säilöönottojen asiakaskunnan rakenne on muuttunut huomattavasti niin, että satunnaiset asiakkaat (kerran tai kaksi vuodessa kiinniotetut) ovat vastuussa suurimmasta osasta säilöönottoja, kun vielä 20 vuotta sitten kanta-asiakkaat (vähintään kuusi kertaa vuodessa kiinniotetut) olivat vastuussa runsaasta 60 prosentista säilöönotoista.

Vuoden 2004 säilöönottomäärät näyttävät varsin synkeiltä edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2004 päihtyneiden säilöönottoja on kuitenkin tehty vähemmän kuin esimerkiksi vuosina 2001 tai 2002. Alkoholitarjontaan liittyvät muutokset eivät siis ole lisänneet säilöönottoja merkittävästi. Vuonna 2004 tapahtunut päihdekiinniottojen lisääntyminen edelliseen vuoteen verrattuna on tämän selvityksen mukaan seurausta nimenomaan kanta-asiakkaiden lisääntyneistä kiinniottoista. Toisin sanoen, edelliseen vuoteen verrattuna, säilöönotot ovat kasautuneet enenevässä määrin samoille henkilöille. Tämä on alkoholiongelmaisten näkökulmasta nähtävissä ongelmallisena. Samat henkilöt kiertävät poliisin säilytysuojissa yhä useammin ja luultavasti huonommassa kunnossa. Niin sanottujen superkanta-asiakkaiden osuus on siis mahdollisesti kasvussa. Muun muassa tähän kysymykseen haen vastausta vuoden 2005 lopussa valmistuvassa tutkimuksessani. Palaan siinä rauhallisten kanta-asiakkaiden ongelmaan ja pyrin jatkamaan ja syventämään tässä selvityksessä esiin tulleita tietoja muun muassa haastattelujen avulla.

Rauhalliset kanta-asiakkaat olivat vuonna 2003 vastuussa noin 18 prosentista Helsingin kihlakunnan päihdesäilöönotoista. Rauhallisten kanta-asiakkaiden kiinniottoissa pääasiallinen päihdyttävä aine oli alkoholi, muutamissa harvoissa tapauksissa joko denaturoitu alkoholi tai lääkkeiden ja alkoholin yhteiskäyttö. Rauhalliset kanta-asiakkaat olivat tämän selvityksen mukaan pääasiassa noin 50-vuotiaita tai sitä vanhempia suomalaisia miehiä. Suurin osa heistä oli vailla vakinaista asuntoa tai he ovat kirjoilla jossakin Helsingin asuntolassa. Naisten osuus rauhallisista kanta-asiakkaista oli alle 10 prosenttia. Kanta-asiakasnaiset olivat pääsääntöisesti miehiä nuorempia. Rauhalliset kanta-asiakkaat jaoteltiin tässä selvityksessä kahteen ryhmään: tavallisiin kanta-asiakkaisiin ja niin sanottuihin superkanta-asiakkaisiin, joihin kohdistui vähintään 20 säilöönottoa vuoden aikana.

Niin sanotut superkanta-asiakkaat olivat miltei poikkeuksetta miehiä. Heitä oli noin 18 prosenttia rauhallisista kanta-asiakkaista. Superkanta-asiakkaiden keskimääräinen säilöönottojen määrä vuodessa on 29, mutta määrät vaihtelevat 20:n ja 76:n välillä. Heidän keski-ikänsä oli 49 vuotta ja miltei 75 prosenttia heistä oli joko asuntoloiden asukkeja tai täysin vailla vakinaista osoitetta.

Perheväkivaltatilanteiden osuus kaikista päihtyneitten säilöönotoista ei ole poliisin rekisteröintijärjestelmästä löytyvien tietojen mukaan lisääntynyt vuonna 2004 edelliseen vuoteen verrattuna. Kumpanakin vuonna perhe- ja parisuhdeväkivaltatilanteita oli noin neljä prosenttia kaikista säilöönotoista. Tarkastelu perustui RIKIstä poimittujen p-lomakkeiden selosteisiin toukokuun alusta syyskuun loppuun vuosina 2003 ja 2004.

Tämän selvityksen mukaan on todennäköistä, että säilöönnotot kasautuvat yhä enenevässä määrin kanta-asiakkaille lähitulevaisuudessa, ja että kanta-asiakkaiden tai superkanta-asiakkaiden määrän nousu on mahdollista. Tätä kehitystä edesauttavat alkoholitarjonnan muutokset, jotka alensivat erityisesti väkevän alkoholin hintaa. Näistä seikoista johtuen kanta-asiakkaiden palvelutarpeen, elinpiirin ja ongelmien kartoitus näyttäytyy entistäkin tärkeämpänä.

Lisäksi olisi tärkeää pyrkiä arvioimaan, minkälaisia palveluita poliisin säilytys-suojan yhteydessä olisi hyvä tarjota, jotta erityisesti kanta-asiakkaiden kierto putkan ja kadun välillä saataisiin parhaiten katkaistua. Kesällä 2004 sisäasiainministeriön poliisiosastolla valmistunut selvitys kartoitti niitä moninaisia tapoja, joilla sosiaali- ja terveysviranomaiset yhdessä poliisi kanssa nyky-Suomessa työskentelevät päihtyneiden säilöönotoissa. Tällä hetkellä erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomen lääneissä on kihlakuntia, joissa päihtynyt voidaan toimittaa muualle kuin poliisin säilytys-suojaan. Itä-Suomessa puolestaan ainoastaan Savonlinnassa voidaan toimittaa rauhallisia päihtyneitä kaupungin päihdehuoltokeskukseen, ja yhdessäkin Oulun kihlakuntaan kuuluvassa kunnassa ei ole toiminnassa selviämisasemaa. Lapin läänissä kihlakuntien poliisilaitokset eivät kyselyssä kyenneet ilmoittamaan yhtään poliisin säilytystiloille vaihtoehtoista säilytyspaikkaa päihtyneenä kiinniotetuille. Vaasassa toimii Suomen ainoa katkaisuhoidon tarjoava selviämisasema. Näiden yhteistyö- ja työnjakotapojen toimivuuden ja vaikuttavuuden arvioiminen toimintojen kehittämisen tueksi olisi tärkeää.

KIRJALLISUUTTA

Ahlström-Laakso, Salme (1971): Arrest for Drunkenness – Two Capital Cities Compared: teoksessa: Scandinavian Studies in Criminology. Volume 3. 89–105. Universitetsforlaget. Oslo.

Alkoholiohjelma 2004–2007. Yhteistyön lähtökohdat. 2004. Sosiaali- ja Terveysministeriö. Helsinki.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos, esikunta/suunnitteluyksikkö (18.9. 2004): Turvallisuustilanne Helsingissä. Julkaisematon käsikirjoitus.

Ilta-Sanomat uutissähkeet (7.5.2004): Alkoholien ale nosti Puolassa kulutusta neljänneksellä.

Luonnos hallituksen ehdotukseksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevaksi lainsäädännöksi. Sisäasiainministeriö 2004.
[http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/bydate/EB4586EFD40CA3FFC2256B8800321F74/\\$file/putkalaki.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/bydate/EB4586EFD40CA3FFC2256B8800321F74/$file/putkalaki.pdf)

Karlsson, Thomas, Mäkelä, Pia, Tigerstedt, Christoffer ja Österberg, Esa (2003): Alkoholipolitiikka tuontirajoitusten poistuessa. Yhteiskuntapolitiikka 68: 1, 77–82.

Poliisitoiminnan arviointi 2001. Sisäasiainministeriö. Helsinki.

Päihtyneiden säilöönottoa koskevan säännösten mahdollisen uudistamisen kustannusvaikutuksia pohtineen työryhmän muistio (8.9.2003)

Rahkonen, Keijo ja Sulkunen, Pekka (1987): Miten päihtyneiden säilöönotoilta voitaisiin välttyä. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimus-
seloste nro 177. Helsinki.

Soine-Rajanummi, Seppo ja Törrönen Jukka (2004): Poliisi julkisen tilan ja julkijuomisongelmien kontrolloijana. Teoksessa Törrönen, Jukka (toim.) (2004): Valvontaa ja vastuuta. Päihteet ja julkisen tilan moraalisaatelu. Gaudeamus. Helsinki.

Sisäasiainministeriö (2004): Suomessa tarvittaisiin 20-25 ympärivuorokautista päihtyneiden selviämisasemaa. Sisäasiainministeriön tiedote 11.3.2004.
[\(http://www.intermin.fi/\)](http://www.intermin.fi/)

Sisäasiainministeriö (Ketola, Elina) (2004): Päihtyneiden säilöönotot. Julkaisematon käsikirjoitus.

Stakes (2004): Pohjoismainen alkoholitilasto 1993–2004. Tilastotiedote. Helsinki. Stakes.

Stakes (2003): Päihdetilastollinen vuosikirja 2003. Helsinki. Stakes.

Stakes (2000): Pohjoismainen alkoholitilasto 1994–1998. Tilastotiedote. Helsinki. Stakes.

Säilä, Sirkka-Liisa (1972): Poliisin suorittamat säilöönotot Suomessa. Alkoholipolitiikka 5/1972 211–217.

Säilöönottotarpeen vähentämistyöryhmän muistio (1988). Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö. Työryhmämuistio 1988:3